

CAPUT II.

DE INHABITATIONE SPECTATA EX PARTE DIVINARUM PERSONARUM
QUAE UNUM SUNT NATURA
ET DISTINCTAE CHARACTERIBUS PERSONALIBUS

THESES XLV.

*De inhabitacione communis tribus personis,
quia unum sunt natura.*

* Si spectentur personae divinae, quae sanctis inhabitant, ex ipsa oeconomia intima SS. Trinitatis, quam fides catholica docet, atque ex diserta Scripturae et Patrum doctrina, haec inhabitatio personarum est ut unum sunt, atque ideo omnino una communis tribus personis. * Unde non videtur asserendum, quod pauci aliqui theologi ex quibusdam Patrum presertim s. Cyrilii sententiis collegunt, pecuniarum esse modum uni personae proprium et non communem tribus personis, * quo Spiritus Sanctus unionis suea personae nos sanctificet. *

Declarandum hie suscipimus, quomodo unio Spiritus Sancti cum sanctificatis quam demonstravimus, sensu habeat in comparatione cum inhabitacione aliarum personarum divinarum. Repugnat ut una persona eo quo dictum est modo, inhabitet, quin sit inhabitatio Dei unius et trini ac proinde omnium trium personarum.

1°. Id constat universum ex interna oeconomia SS. Trinitatis. Non solum enim vi unitatis essentialiae sunt omnes personae in singulis secundum ea, quae diximus de circummissione (th. XIV.); sed etiam operatio ad extra necessario est una trium sicut una est natura (th. XIII.). Unde sicut ad intra omnia attributa et omnes formales rationes sunt quid unum commune tribus personis praeter relationes invicem oppositas, quibus personae constituantur et distinguuntur; ita respectus omnes ad extra communes sunt tribus personis, seu sunt Dei unius et trini praeter solum respectum illum, qui fundatur in *functione hypostatica*; is enim potest esse proprius uni personae, quia personae formaliter ut personae realiter inter se distinguuntur. Functio autem hypostatica sub formali ratione hypostaseos, secundum quam est realis distinctio,

nec fide cognoscitur nec supposita fide intelligitur alia quam sustentare naturam, ut dici solet, seu habere naturam ut suam. Sic incarnatio Verbi efficienter spectata est Dei unius et trini, terminatrice autem est solius Verbi, quia scilicet, ut dixi, ipsum *habere naturam* ut suam est functio hypostaseos sub formali ratione ut hypostasis est; Verbum autem sub hac formali ratione hypostaseos realiter distinguitur a Patre et Spiritu Sancto. Ad summanum: una persona divina non potest referri ad extra functione sibi propria et non communis tribus, nisi functio illa sit hypostatica, quia sub sola formali ratione hypostaseos una persona distinguitur ab aliis in SS. Trinitate; functio autem hypostatica ad extra nulla alia nobis revelata est nec intelligi potest, nisi hypostaticae virtutis vel extensio ad sustentandam naturam creatam, quae est unio hypostatica (vide supra th. XIII. n. II.; de Incarnat. th. XXXIII.). At sane coniunctio Spiritus Sancti cum iustis, de qua agitur, non est unio hypostatica; ergo coniunctio necessario eadem est Patris ac Filii.

2°. In Scripturis explicite docetur una distinctarum personarum inhabitatio. * Ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus * Io. XIV. 23. etc. SS. Patres sicut ex inhabitacione Spiritus Sancti, ut thesi XLIII. vidimus, ita ex communitate huius inhabitacionis cum Patre et Filio probant divinitatem Spiritus Sancti, quod inhabitatio et participatio unius personae necessario propter unitatem naturae est trium communis. * Sicut Patris et Filii ita et Spiritus Sancti sumus templum, non multa templa sed unum templum, quia unius templum est potestatis * s. Ambros. de Spiritu Sancto I. III. c. 12. n. 91.; c. 16. n. 112. vide ibi reliqua. S. Cyrillus quem existimavit Petavius maxime docuisse non quidem separatam sed tamen aliam diversam inhabitacionem Spiritus Sancti, quam sit inhabitatio Patris et Filii, non minus clare docet inhabitacionem divinarum personarum, ut sunt unus Deus unitate naturae. * Veniemus, inquit Christus, ad eum ego et Pater et mansionem apud eum faciemus. Habitante quippe in nobis Salvatore nostro Christo per Spiritum Sanctum, erit quoque omnino

nobiscum et genitor, nam Spiritus Christi idem est et Pater... Inhabitante itaque in cordibus nostris unigenito nequaquam abest Pater; habet enim Filius in se ipso genitorem *unius existens cum eo substantiae*, sed et ipse est in Patre naturaliter... Libenter autem interrogaverim eos, qui prae multa inscitia haeresin complexi adversus gloriam Spiritus linguam armant... si creatus est Spiritus et a Dei substantia, ut vultis, alienus, quomodo habitat in nobis per ipsum Deus?... Non ergo creatus est Spiritus. Quod si verum est, ut certe est, Deus et ex Deo est Spiritus, sicut diximus; nihil enim umquam putabatur increatum esse nisi solus natura Deus, *ex quo videlicet ineffabiliter procedens Spiritus Sanctus, sicut ipse ex quo est, habitat in nobis; proprius enim eius substantiae est, et veluti qualitas sanctitatis eius* (1). Adversus Anomoeos autem qui Filio bellum indixerunt... nonnihil opportune dicam. Ad eum veniam et mansionem apud eum faciemus... Si natura diversus est omnino Filius et in propria quadam nature intelligitur, quomodo necesse non est duos Deos in nobis esse credere mandata servantibus? *Quod si unius non duorum Deorum tempora dicimus, Patre ac Filio in nobis habitantibus, quenam ratio in nobis duos illos in unitatem redigit, cum iuxta vestram dementiam identitati substantiae non sit locus?* Vel enim necesse est dicere Christum falsa nobis esse locutum, et inhabitare tantum in nobis Patrem per Spiritum, vel inhabitare quidem ipsum (Christum), abesse vero Patrem. At hoc absurdum; *unus quippe Deus est in nobis, cum ambos suscepimus...* Et quidem divinus Paulus non duorum Deorum tempora nos appellavit sed unius: templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis. Vides, *ut in substantiae identitatem Patre et Filio collatis tempora nos factos esse ait non Deorum sed Dei* » Cyril. in Io. XIV. 23. T. IV. p. 831. 832. Expressissime loquitur in dialog. VII. qui est de divinitate Spiritus Sancti. Post multa allatae Scripturae testimonia concludit: « num-

(1) Εξ ού δηλονοτε προῖον ἐξέργεις το πνευμα ἡγον δε αὐτον, εξ οὐκερ εστι, ἐν ἡμιν κατοικει, ιδον γαρ εστι της οὐσιας αὐτου, και ποιητης ὑπερ της ἀγνοητης αὐτου.

quid manifestum est demum, a nobis utique agnoscet, quid sit Pater, quid Filius, quid Spiritus, distinctione hypostaticæ; verumtamen *unitatis naturalis copula omnia utique sunt omnium, adventus (παρουσία), sermones, participatio (μεθεξι), operatio (ἐνεργεια), et gloria, et quaecumque divina ornant naturam* » T. V. P. I. p. 642. Vide etiam Cyril. in Thesaur. p. 336.; et Athanasium ad Serapion. ep. I. n. 20. 30. 31.; ep. III. n. 6.; ep. IV. n. 4.

3º Itaque cum inhabitatio sit ex gratuita dilectione (1), ut superioris declaravimus, Deus unus et trinus inhabitat sub formali ratione ut Deus caritas est, sub qua siue sub quovis attributo absoluto Pater, Filius et Spiritus Sanctus non distinguuntur; sed haec caritas est realiter tres simil personæ et quaelibet earundem. Unde nos quidem (salva auctoritate tanti viri, quantus est Dionysius Petavius) non possumus nec ex Scriptura et Patribus demonstratum reperire nec cum principiis certis componere specialemodum unionis Spiritus Sancti cum iustis, qui soli tertiae personæ sit proprius non autem communis tribus.

Petavius (l. VIII. c. 6. n. 5-8.) probandam suscepit hanc cum iustis unionem propriam uni personæ Spiritus Sancti, quae cuimodo sit et quomodo concepi queat, ipse dicere noluit, quia, ut ait, rem nondum satis comprehendit habuit (ib. n. 6). Argumentum eius fundamentale est, quod Spiritus Sanctus personaliter est ac dicitur *donum et vis sanctificatrix*. Verum cum haec nihil significant aliud quam amorem procedentem, ostendunt quidem peculiarem velut exigentiam in personali charactere Spiritus Sancti, non autem ei soli proprium modum unionis, ut mox declarabimus; secus etiam *Verbum* modo sibi uni proprio cum intellectu nostro uniri, et alia multa parum consentanea unitati ac simplicitati Dei exocigabitur. Argumenta reliqua addit ex s. Cyrillo, quod Spiritus dicatur *αὐτοφύς*; nostrae sanctificationis; aurum, quo deauramur; et denique veluti qua-

(1) « Quomodo amicis suis illucescere velit (ἰππαλμέσθαι) et quomodo in eis habitatur sit, declarat dicens: Pater meus diligit eum » Cyr. in Io. p. 830.

litas in nobis, ut quidem Petavius s. Doctorem interpretatus est.

At haec omnia non videntur probare, quod vir doctissimus sibi proposuerat. Quod a) Spiritum Sanctum in nobis $\alpha\tau\tau\omega\gamma\tau\omega$ intelligit ut sanctificantem per applicationem ipsius substantiae suae, is non videntur esse sensus saltem immediatus Cyrilli; nam $\alpha\tau\tau\omega\gamma\tau\omega$ i. e. operationem virtute propria opponit Cyrilus haereticorum $\psi\pi\omega\gamma\tau\omega\tau\zeta\chi\pi\tau\omega$, quasi nempe Spiritus Sanctus esset solum ministerialis causa gratiae. Multo minus $\alpha\tau\tau\omega\gamma\tau\omega$ significat sanctificationem distinctam ab ea Patris et Filii, ut vult Petav. c. 6. n. 7. b) Quod Cyrilus in Thesauro p. 352. et alibi ait, sanctificationem nostram non esse per aliud medium creatum, sed immediate a Deo per Spiritum Sanctum nos sanctificari, id non dicit in comparatione cum gratia creata, sed ut neget Spiritum Sanctum esse inter nos et Deum creaturam medium, per cuius ministerium sanctificemur. (Cf. Petav. c. 4. n. 10.) c) Quod Petavius ait, ex doctrina Cyrilli Spiritum Sanctum « velut qualitatem sanctis inesse, » non est nimis urgendum. Cyrilus saepius dicit Spiritum Sanctum esse « veluti qualitatem Dei » (Patris ac Filii); sicut eum aliquando appellat fragrantiam ex substantia Dei, ut significet eius divinitatem et adsignificet processionem ac distinctionem. Vide dialog. VII. p. 673. 674.; in Io. p. 810. 832. etc. Si quando Spiritum in nobis comparat cum humore vivifico in palmitae et cum qualitate; ibi vel nomine *spiritus* non persona sed gratia Spiritus Sancti intelligitur, vel in contextu hanc difficultatem explicatur de Spiritu inhabitante ut causa est efficiens vitae supernaturalis, in qua ratione efficientiae Spiritus non distinguuntur a Patre et Filio. Ultramque explicationem admittunt verba Cyrilli in Io. p. 867. 868. Si ut palmites infructuosi, inquit, ex vite Christo excindimur, igni trademur, « eo quem olim a vite habebamus vivifico humore, id est Spiritu amissi. Quemadmodum enim ab illo talentum auferunt (qui infoderat in terra), sic opinor et ex palmitae humoris aut qualitatis instar, Spiritus. » Qui a principibus puniuntur, prius exuuntur dignitatibus, sic et

anima a supremo iudice punienda, « necesse est ut antea privetur et exuatur *gratia Spiritus*. » d) Quod Petavius c. 4. n. 10. ait, iuxta Cyrillum « iustos Spiritu Sancto velut inaurari, » est quidem verissimum et pulcherrime dictum in sensu supra exposito, dummodo non intelligatur proprie dicta *formalis* causa iustificationis; verum Cyrus in loco a Petavio citato ex dialogo VII. non dicit « nos deaurari Spiritu Sancto ; » sed ait: Spiritus Sanctus « nos deaurari gloria filiationis. »

THESES XLVI.

De proprio charactere Spiritus Sancti in ratione doni.

* Secundum doctrinam Patrum ex Scripturis deducatur Spiritus Sancti proprius character personalis censeri debet, quod procedat tamquam donabilis atque ideo peculiaris aliqua ratione sit *donum*; quae ratio tandem revocatur ad processionem per modum *amoris subsistentis*. *

Sunt duas quaestiones diversae, utrum persona Spiritus Sancti coniungatur cum sanctis modo aliquo ipsi soli proprio et non communi omnibus tribus personis, et utrum in persona Spiritus Sancti secundum proprium eius characterem personalem sit peculiaris ratio et velut habitudo (in radice) ad hanc unionem sanctificantem. Hoc alterum potest esse, et demonstratur esse verum, quin inde sequatur etiam veritas illius proprii modi unionis, quem in superioribus negandum esse diximus. Sic in mysterio incarnationis, quocum haec inhabitatione divina analogiam habet, longe aliud est quaerere, utrum in personali proprietate Verbi sit ratio aliqua, cur ipsum potius quam aliam personam SS. Trinitatis unione hypostatica cum natura humana hominem fieri decuerit, quod ss. Patres et theologi affirmant (Petav. de Incarnat. l. II. c. 15; S. Th. 3. q. 3.a. 8.); et aliud est quaerere, utrum propter illam proprietatem personalem unio Verbi cum humana natura habeat ita modum proprium, ut si alia persona divina homo fieret, modus unionis foret alius quam est unio hypostatica Verbi, ad quod negative respondendum est. Immo in distinctis proprietatibus personibus est peculiaris analogia et velut habitudo unius per-

sonae praे alii ad quasdam operationes externas, qua in re fundatur *appropriatio* operum uni personae praे alii (th. XIII.); neque tamen ideo fas est tribuere uni personae praे alii peculiarem ac proprium modum operationis, quae omnino una est trium et indistincta sicut ipsa natura divina (th. XII.).

Postquam igitur consideravimus *inhabitationem* communem tribus personis, nunc quaerimus, utrum et quomodo sit peculiaris aliqua ratio huius coniunctionis cum sanctificatis in proprio charactere personali Spiritus Sancti. Affirmatio huius peculiaris rationis immo etiam eius declaratio continetur in eo, quod tertia persona Trinitatis dicitur procedere *ut donum*.

Spiritu Sancto ex ipso suo charactere personali propriam esse rationem *doni*, ex Scripturis deduci potest non tam eo quod *datus* saepe dicitur (cf. S. Aug. Trin. XV. c. 19.), quam potius in argumentis, quibus ostendimus eius processionem per modum *amoris* terminantis dilectionem in Patre et Filio (th. XXVI.); haec enim duo, quod Spiritus Sanctus *procedit per modum amoris* ut terminus dilectionis producentis, et quod ex proprio charactere personali est *donum*, non differunt nisi ut definitio et definitum, quemadmodum in progressa declarationis patebit. Unde Augustinus id quod saepissime docet, Spiritum Sanctum procedere ut amorem Patris ac Filii, aliis verbis dicit: «exit non quomodo natus sed quomodo *datus*, et ideo non est Filius» Trin. V. c. 14.

Patres diu ante Augustinum intellexerunt hanc proprietatem Spiritus Sancti; immo testatur Augustinus ipse, hoc charactere distinctionem Spiritus Sancti declarari a doctis et magnis divinarum Scripturarum tractatoribus, quod eum *donum Dei* esse praedicant. Aug. de fid. et symbol. n. 19. (T. VI.). Sane Patres antiquissimi hoc nomine tamquam proprio designant Spiritum Sanctum in connumeratione personarum SS. Trinitatis, ut Iustinus cohortat. ad Graec. n. 32.; Hippolytus contra Noet. n. 14. Vide alias apud Ruiz disp. 75. sect. 1. et Petav. l. VIII. c. 3. Rem vero ipsam demonstrant Patres, quorum sententias adulinius, ubi egimus de processione per dilectionem. Luculentius tamen hanc

proprietatem declaravit Augustinus multis in locis, post Augustinum deinde Patres alii et omnes teologi Scholae in 1. dist. 18.; et in S. Th. 1. q. 38. Augustinus inter cetera ita disserit. «In eo quod proprie dicitur Spiritus Sanctus, relative dicitur, cum et ad Patrem et Filium refertur, quia Spiritus Sanctus et Patris et Filii Spiritus est. Sed ipsa relatio non appetat in hoc nomine; appetat autem, cum dicitur *donum Dei*. *Donum* enim est Patris et Filii, quia et a Patre procedit, sicut Dominus dicit; et quod Apostolus ait, qui Spiritum Christi non habet non est eius, de ipso utique Spiritu Sancto ait. *Donum* ergo donatoris et donator doni, cum dicimus, relative utrumque ad invicem dicimus. Ergo Spiritus Sanctus ineffabilis est quaedam Patris Filiique communio.. Ut ergo ex nomine quod utrique convenit (i. e. Pater et Filius, uteisque spiritus est et sanctus), utriusque communio significetur, vocatur *donum amborum* (is qui est *donum amborum*) Spiritus Sanctus.. Ulterius autem quaeatur, utrum quemadmodum Filius non hoc tantum habet nascendo, ut Filius sit sed omnino ut sit, sic et Spiritus Sanctus eo quo datur, habeat non tantum, ut *donum* sit sed omnino ut sit?.. An semper procedit Spiritus Sanctus, et non ex tempore sed ab aeternitate procedit; sed quia sic procedebat, ut esset donabile, iam *donum erat*, et antequam esset cui daretur? Aliter enim intelligitur cum dicitur *donum*, aliter cum dicitur *donatum*; nam *donum* potest esse et antequam datur; *donatum* autem nisi datum fuerit, nullo modo potest... Semperne Spiritus *donum*, temporaliter autem *donatum*.» Aug. Trin. l. V. n. 12-17.

Itaque *donum* quatenus proprium est et personale nomen Spiritus Sancti, relativum est ad donatorem Patrem ac Filium, cuius est *donum* non ut dominio possidentis, sed ut principii a quo procedit; at processio non solum indeterminate sed ita designatur, ut procedens ex ipso modo processionis habeat rationem *donabilis*. Iam vero omne *donum* habet propriam rationem doni ex gratuita liberalitate, qua donatur vel est donabile (1), adeoque *ex amore*;

(1) «*Donum* non dicitur ex eo quod actu datur, sed in quantum habet aptitudinem ut possit dari» S. Th. l. q. 38. a. 1. ad 4.

unde amor ex intima sua ratione est primum donum, ex quo omnia reliqua donantur, quae rationem domi non exesse sed velut extrinsecus habent, quatenus dantur ex amore. Hinc in SS. Trinitate Filius procedit quidem a Pater et est etiam donabilis; verum quia donabilis est non ex interno suo charactere personali, quo est Verbum intellectus paterni, sed solum quatenus in Deo est amor, ex quo etiam Filius donatur: « sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret » Io III. 16.; propterea nomen doni non designat proprium characterem personalem Fili (cf. S. Th. 1. dist. 18. q. 1. a. 3. ad 3.). Spiritus autem Sanctus, cuius character personalis constituens est, ut sit *amor productus dilectionis Patris et Filii*, ex hoc ipso suo charactere personali est *donum Patris et Filii*.

Ex his apparet, nomen doni relative et stricte sumptu significatione coincidere cum appellatione *amoris procedentis*, et hanc iterum cum *virtute sanctificatrice* (δύναμις ἁγιαστικη), quam ut proprium characterem Spiritus Sancti exhibit plures Patres (th. XXVI. n. II.), nisi quod *donum et vis sanctificatrix* clarius exprimit respectum (rationis) ad creaturas. « Dilectio quae ex Deo est et Deus est, proprie (1) Spiritus Sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Dei charitas, per quam nos tota inhabitat Trinitas. Quocirca rectissime Spiritus Sanctus, cum sit Deus, vocatur etiam *donum Dei*. Quod *donum* proprie quid nisi charitas intelligenda est, quae perducit ad Deum (2), et sine qua quolibet aliud donum Dei non perducit ad Deum? Aug. Trin. I. XV. c. 18.

Quoniam tamen nomen doni non semper hac stricta significacione accipitur, a) sensu non relativo ad personam distinctam a qua detur, potest dici donum etiam Pater et

(1) Quando ab Aug. Spiritus Sanctus dicitur *proprie dilectio, proprie charitas*, opponit proprium communem et absoluto, ut ipsem ibi multis declarat.

(2) Explicationem vide apud s. Bonaventuram in compend. theol. verit. c. 9. Spiritus Sanctus est charitas, qua diligimus Deum, efficienter et exemplariter, non tamen formaliter ut habitus inhaerens vel actus noster charitatis.

Dens absolute spectatus seu essentia divina, quia et Pater et Deus absolute spectatus dat seipsum; neque enim verbum dare et donatio eodem rigore sicut missio exprimit distinctionem realem inter dantem et datum (1), quod iam supra animadvertisimus. b) Magis proprio et sensu relativi dicitur donum cum distinctione reali dantis ac dati sed absque determinatione personalis characteris, quo sit donabile. Hoc sensu eadem est ratio dati ac missi, et proinde Filius potest dici donum Patris, Spiritus Sanctus donum Patris et Filii. Denique c) accipitur sensu strictiori designante tum distinctionem personalem tum propriam rationem processionis per modum *primi doni*, h. e. per modum amoris; hoc sensu proprietatis notionalis ut declaravimus, solus Spiritus Sanctus donum est. Cf. Ruiz disp. 75. sect. 2. num. 8.

THEISIS XLVII.

Explicatio aliqua huius velut habitudinis peculiaris in Spiritu Sancto ad inhabitacionem sanctificantem.

* Quod igitur Scripturae et Patres *inhabitacionem* in sanctificatis singulariter tribuere videntur Spiritui Sancto, id explicandum est ex ipsius eius proprietate personali. Cum enim Deus inhabitet tamquam *charitas* increata, 1^a in proprietate *amoris procedentis* est peculiaris ratio ad hanc inhabitacionem, quae tamen proper unitatem naturae communis est toti Trinitati; 2^a ex eadem proprietate dicitur Pater et Filius sicut amare ita *inhabitare* Spiritu Sancto tamquam termino immunitate suee dilectionis, quod non diversam relationem unionis ad extra sed ordinem personarum *ad intra* designat; 3^a licet causa efficiens et exemplaris sanctificationis sit Deus Trinitas secundum attributa absoluta, nihilominus spectatis personis distinctis in charactere personali Spiritus Sancti est *exemplar* expressius sanctitatis participantiae quam in proprietate aliarum personarum, atque per hoc ipsum constituitur ratio in ordinis *causae efficiens* appropriandi Spiritui Sancto effectus gratiae et sanctificationis. *

Quamvis inhabitatio ipsa atque modus unionis sit communis tribus personis, potest tamen in charactere personis

(1) « Donum oportet esse aliquo modo dantis; sed hoc esse huius dicitur multipliciter: uno modo per modum identitatis... et si donum non distinguitur a dante » S.Th.1.q. 33.a.1. Confer tamen s. Bonavent. 1. dist. 18. q. 4.

nali unius personae esse specialis ratio exigens talem unionem, quae ratio non sit in charactere personali aliarum personarum, ut paulo ante dictum est.

Sane ad distinctionem characterum personalium tum Scripturas indicant tum Patres frequenter dieunt, Patrem et Filium in nobis habitare Spiritu Sancto, et in Spiritu Sancto nos participes fieri Patris ac Filii, per Spiritum Patri et Filio coniungi. « Creatura quaeviis (sanctificata rationalis) Verbi particeps fit in Spiritu. Omnes similiter per Spiritum particeps Dei dicimur... Nunc vero cum Christi et Dei participes dicamur, utique constat, unguentum et sigillum quod in nobis est, non ad rerum factarum sed ad Filii naturam pertinere, qui nos per Spiritum, qui in ipso est, Patri coniungit » Athan. ad Serap. ep. I. n. 23. 24. Gemina fere apud Basil. de Spiritu Sancto n. 47. Pariter s. Cyrillus: « quomodo creatus est Spiritus, si participes Patris et Filii per ipsum efficiuntur?... Igitur Deus est in nobis per Deum Spiritum » Cyrill. append. ad dialog. VII. p. 666. Immo s. Basilius etiam locutione negante dicit, Deum (Patrem et Filium) non habitat in nobis nisi per Spiritum. « Video et Dei et Spiritus praesentiam in unum idemque concurrentem, cum ea dicatur universalis in omnibus. At tu (Eunomi) eum in talibus non possis non intelligere aut dicere Spiritum increatum, ais Deum ipsum (Patrem) vocari Spiritum. Verum nec inhabitat per se ipsum in creatura Deus, nec quisquam possit Deum (Patrem) pro Dei Spiritu intelligere, cum clare Apostolum audiat talia de eo, qui in nobis habitat, scribentem: nobis revelavit Deus per Spiritum suum;... nos autem non spiritum mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est » Basil. cont. Eunom. l. V. T. I. p. 309. Huiusmodi dicta apud Patres frequentius et universim doctrina Scripturae et Patrum de unione Spiritus Sancti cum iustis, quae in th. XLIII-XLVI. est exposita, sine dubio ostendunt aliquid esse proprium ac personale Spiritui Sancto, quod referatur ad unionem et inhabitacionem sanctificantem. Ex altera vero parte hoc proprium non potest esse eiusmodi, ut violetur unitas trium personarum in operatione ac rela-

tionibus ad extra, quae secundum declarata in th. XLV. intelligi debent. Conciliatio videtur nobis sequens certe vera, licet in tanta mysterii profunditate non possit esse plena.

In Spiritu Sancto ex eius charactere personali, quatenus est amor procedens, intelligimus propriam et personalem rationem, non ut solus Spiritus Sanctus nec modo sibi proprio, sed ut Trinitas uno indistincto modo inhabitet et uniatur sanctis ad diffundendam charitatem et diffusa charitate in cordibus eorum. « Dilectio quae ex Deo est et Deus est, proprie (i. e. ex proprietate personali) Spiritus Sanctus est, per quem (non utique divisim sed unite cum Patre et Filio) diffunditur in cordibus nostris Dei charitas (substantialis ad inhabitandum, accidentalis ad informandum), per quam nos tota inhabitat Trinitas » Aug. Trin. XV. 18. Videlicet Spiritus Sanctus, ut pridem demonstravimus, est immanens terminus dilectionis communis in Patre et Filio ut amor productus, sicut ratio amoris seu, ut loquitur Augustinus, proprie charitas est character personalis Spiritus Sancti; quoniam vero amor habet velut in radice respectum ad extra, nominatim ad sanctificantam creaturam rationalem, propterea a Patribus dicitur Spiritus Sanctus procedere non solum ut amor subsistens sed ut donum et ut vis sanctificatrix (th. XLVI.).

Hisce positis 1°. recte potest dici, in charactere personali Spiritus Sancti esse specialem rationem ad inhabitacionem sanctificantem, quae est inhabitatio Dei, quatenus Deus est charitas. Unde quemadmodum Suarez, Lessius II. cc. et alii theologi declarant inhabitacionem universim, quod si Deus per immensitatem non esset ubique, exigeretur tamen Dei praesentia in sanctis ratione charitatis et amicitiae; possunus similiter hanc exigentiam personalem explicare: si ratione unitatis naturae inhabitatio non esset indivisibilis trium personarum, et si Pater et Filius non inhabitarent, esset tamen specialis ratio ad inhabitacionem Spiritus Sancti in ipso eius charactere personali, quo est amor subsistens et ideo donum ac vis sanctificatrix.

2°. Quoniam SS. Trinitas inhabitat iustis ut charitas

diligendo, et quoniam Pater et Filius ut una dilectio mutua aeternaliter semper in actu spirant amorem productum qui est Spiritus Sanctus; Pater et Filius *inspirando* Spiritum Sanctum; et Spiritus Sanctus *inspiratus* iustis coniungi et inhabitare dici possunt; quod perinde est, ac quando Pater et Filius dicuntur nobis mittere Spiritum Sanctum, nec diversitatem coniunctionis significat sed distinctionem et ordinem internum personarum, quibus coniungimur. Hoc ulterus declarari potest:

3°. Dilectio divina quatenus est in Patre et Filio, producit necessario immanentem terminum *amorem* qui est Spiritus Sanctus, nec sine hoc potest esse dilectio in actu, ac proinde non potest esse simpliciter. Etenim, ut rem declarat Ruiz disp. 109. sect. 2. n. 6., Spiritus Sancti persona requiritur ad quamlibet operationem transeuntem, *quatenus ex sua quidditate personali sic terminat dirinum amorem*, ut Deus spirator non possit esse complete atque perfecte donator respectu creaturarum, nisi producendo Spiritum Sanctum qui est personaliter donum, immo ne amor ipse possit existere, si careat intrinseco termino qui est Spiritus Sanctus. » Hoc sensu alibi diximus, Patrem et Filium omnia quae diligunt, diligere Spiritu Sancto (vide th. XXIX.); non quasi Spiritus Sanctus esset formalis amor, quo Pater et Filius diligunt, sed diligunt Spiritu Sancto *tamquam termino immanente dilectionis*, ut arbor floret floribus (S. Th. 1. q. 37. a. 2.) Spiritus Sanctus vero terminus dilectionis et amor procedens non producit diligendo adhuc alium amorem procedentem (th. XXVIII.). Unde Pater et Filius diligunt formaliter suā essentiā, et diligunt Spiritu Sancto ut amore terminante actum suae dilectionis, Spiritus Sanctus diligit suā essentiā et seipso ut amore subsistente.

Iam si loquimur de inhabitatione Dei unius et trini in sanctis per modum dilectionis, patet eodem sensu Patrem et Filium *inhabitare seipsis*, ut sunt charitas absoluta, et *inhabitare Spiritu Sancto* ut termino producto sua dilectionis, qui per unam utriusque dilectionem procedit ut *amor subsistens*, atque ideo ut *donum et vis sanctificatrix*.

Spiritus Sanctus vero non vicissim dei potest sanctos inhabitare Patre et Filio, sed inhabitat se ipso tum ut charitas absoluta (quatenus unus est cum Patre et Filio) tum ut amor procedens. Unitur igitur anima sanctificata Deo uni ut charitati absolutae; et quoniam Deus amator est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, unitur personis amantibus tum omnibus tum singulis, Patri et Filio ut amando spirantibus amorem subsistentem, Spiritui Sancto ut amori spirato. Hoc autem significat, personas etiam in unione, de qua loquimur, manere inter se distinctas, atque notionales characteres spiratoris per dilectionem et amoris spirati non confundi; at non ideo solus Spiritus unitur animae sanctificate modo aliquo, quo ei Pater et Filius non uniatrari.

4°. Denique si participationem divinae naturae formalem et analogicam seu supernaturalem assimilationem ad divinam naturam consideremus, quae est necessaria dispositio et fundamentum realis relationis ad Deum inhabitantem (th. XLIV.), atque ideo dicitur esse veluti vinculum unius Deum amantem at amatum cum anima amata et amante; in hac participatione duo distinguenda sunt, videlicet ut Deus est effector sanctificationis et gratiae, atque ut est exemplar, cui per gratiam infusam assimilamur. Haec enim duo includit *participatio formalis*, ut participatus sit exemplar et causa efficiens, in participante sit origo et assimilatio. *Efficientia* omnis est Dei quatenus unus est natura, non ergo vel proprie vel singulariter vel magis aut alio modo effectus donorum gratiae est a Spiritu Sancto prae Patre et Filio, quia Deus ad extra operatur sub formalis ratione absoluti non vero quatenus est Pater generans, Filius genitus et Spiritus Sanctus procedens (th. XII.). At *exemplar* cui creatura supernaturaliter assimilatur, Deus est tum sub ratione naturae absolutae tum sub ratione distinctiarum hypostaseon et characterum personalium. Unde per charitatem diffusam in cordibus nostris assimilamur Deo tum quatenus est *charitas absoluta* atque ita Deus unus et trinus, tum quatenus (iuxta expressionem Augustini) est *charitas proprie*, h. e. *amor procedens*

et ideo ex proprio charactere personali sanctitas (th. XXVI. n. II.). Quare si personae distinctae considerentur, Spiritus Sanctus est exemplar, cuius characteri personali sanctificati per gratiam expressum assimilantur quam characteri Patris et Verbi. « Deus sanctorum animabus immittit suae proprietatis illam per Spiritum participationem » της ἀδειας ἀδοπτωτος την δια πνευματος μεθεξι, Cyril. Dialog. VII. pag. 644. Haec vero ipsa ratio exemplaris et assimilationis praebet fundamentum, ut etiam in ordine cause efficientes omnes effectus gratiae Spiritui Sancto appropriantur (th. XIII.). « Ea que a Deo in nobis sunt, reducuntur in Deum sicut causam efficientem et exemplarem; in causam quidem efficientem, in quantum virtute operativa divina aliquid in nobis efficit; in causam vero exemplarem, secundum quod id quod in nobis a Deo est, aliquo modo Deum imitatur. Cum ergo eadem virtus sit Patris et Filii et Spiritus Sancti sicut et eadem essentia, oportet quod id quod Deus in nobis efficit, sit sicut a causa efficiente simul a Patre et Filio et Spiritu Sancto. Verbum tamen sapientiae quo Deum cognoscimus, nobis a Deo immissum est proprie representativum Filii, et similiter amor quo Deum diligimus, est proprium representativum Spiritus Sancti. Et sic charitas quae in nobis est, licet sit effectus Patris et Filii et Spiritus Sancti, tamen quadam speciali ratione dicitur esse in nobis per Spiritum Sanctum » S. Th. contr. gent. IV. c. 21. Cf. s. Bonavent. 1. dist. 17. P. I. q. 1.; Compend. theol. verit. c. 9.

THESSIS XLVIII.

De inhabitacione Spiritus Sancti in iustis veteris Testamenti.

- * Secundum diversitatem et perfectionem donorum sanctificantium
- * admittendi etiam sunt gradus diversi in visibili missione et inhabitatione Spiritus Sancti. Secundum hanc diversitatem graduum aliqui
- * ss. Patres distinxerunt missionem et inhabitacionem Spiritus Sancti
- * pro novo Testamento nominatim in sanctificatis per gratiam baptismi
- * a participatione eiusdem Spiritus in sanctis veteris Testimenti; non
- * autem potest admitti, a ss. Patribus communis sententia inhabitatio nem Spiritus et adoptionem filiorum pro tempore veteris Testimenti
- * simpliciter frustra negatum.

In hac thesi quam appendicis instar haberi volumus, quaerimus, utrum et quomodo discrimen inter sanctificationem in veteri et in novo Testamento admitti debeat. Visa autem est inquisitio opportuna propter opinionem Petavii theologi sane gravissimi, qui inhabitacionem Spiritus Sancti et, quod adhuc durius est, adoptionem filiorum in iustis veteris Testimenti negandam esse putavit. Sententiam iam per se cum natura ac indole inhabitacionis sanctificantis vix conciliandam confutabimus explicatione testimoniorum, quibus Petavii unice iinititur.

Sicut in naturali omnipraesentia Dei quae ex attributo immensitatibus consequitur, inexistentia in omnibus creaturis, si simpliciter secundum *essentiam* divinam spectetur, potest dici eadem; est vero diversissima inexistentia secundum *potentiam* et *praesentiam* seu secundum operationem et gubernationem; ita supernaturalis inhabitatio Spiritus Sancti in sanctificatis per gratiam est quidem in iis omnibus; sed habet gradus tam diversos, quam diversi sunt gradus sanctitatis et donorum gratiae. Quod utrumque patet ex ipsa, quam declaravimus natura inhabitacionis. Quanta enim vero est diversitas non modo inter inhabitacionem Dei in beatis comprehensoribus ad visionem et fruitionem iam completam, atque in viatoribus ad fruitionem inchoatam et in dispositione; sed etiam in multiplicibus gradibus visionis beatificae, et in viatoribus ab infimo gradu gratiae

sanctificantis usque ad perfectionem sanctitatis et charismatum maiorem ac maiorem in indefinitum?

Hinc 1°. Spiritus Sanctus invisibiliter mittitur non solum in collatione primae gratiae seu in iustificatione peccatoris, sed etiam in collatione gratiae secundae seu in augmentatione gratiae sanctificantis. Est enim in secunda gratia novus titulus et novum veluti vinculum praesentiae amantis in amato (Suarez l. XII. c. 5. n. 16. sqq.). Hanc *missionem* in simplici augmentatione gratiae proprie diei, non nulli quidem negant (Ruiz disp. 109. sect. 4.); omnes vero fatentur, in sanctificatione etiam secunda peculiari, qua quis licet iam filius adoptivus inferioris gradus in novo velut ordine ac statu filiorum Dei ac regni gratiae constituitur, proprie mitti et novo modo inhabitare Spiritum Sanctum (1). Hinc nominatum in sacramentis, quae vocantur a Dionysio consecratio, specialiter Christo consecratis et constituentibus in peculiari dignitate membra, militis, ministri Christi sacerdotis atque ideo charactere indelebilis obsignantibus (vid. Tract. de Sacram. in genere th. XIII.) peculiaris est missio et nova inhabitatio Spiritus Sancti per gratiam sacramentalem. Ideo Patres agnoscent in regeneratis et illuminatis per baptismum Spiritum Sanctum inhabitantem modo aliquo, quo non habitat in catechumenis, licet iam iustificati essent; et quo neque habitat in sanctis veteris Testamento. In sacramento autem Chrismatis est quaedam continuatio missionis Spiritus Sancti factae primum discipulis in prima Pentecoste novi Testamenti. In sacra Ordinatione est missio Spiritus Sancti ex fine quidem principali sacramenti ad potestatem sacerdotalem, hoc vero ipso ad inhabitacionem etiam per respondentem gratiam sacramentalem. Ex hoc fundamento diversitatis graduum et donorum possumus explicare inhabitacionem in sanctis veteris Testamento et conciliare dicta

(1) De tria missione Spiritus Sancti ad Apostolos ante passionem Christi, post resurrectionem et demum post ascensionem in celum secundum diversos gradus communicationis agunt tum Patres alii, Chrysostomus, Cyrilus, Augustinus, tum praeclare Gregorius Naz. or. 31. al. 37. n. 26. et expressius or. 41. al. 44. n. 11.

quaedam ss. Patrum, ex quibus inhabitatio Spiritus et adoptio in filios pro veteri Testamento simpliciter neganda visa est Petavio.

2°. Verum quidem est, missionem ac inhabitacionem Spiritus Sancti pertinere ad novum Testamentum, ad legem gratiae, eodem modo ut gratia ad novum Testamentum pertinet, non autem ad vetus, si hoc spectetur praeceps ut oeconomia Sinaitica, quae erat « in servitudinem generans » et tantummodo « paedagogus » ad legem gratiae (Gal. III. 24; IV. 24.); sed sane falsum est, tempore veteris Testamenti non fuisse sperantibus in Christum intuitu meritorum Christi futuri praeparatam et datam gratiam pertinentem ad indolem propriam novi Testamenti; adeoque etiam concedendum omnino est, Spiritum Sanctum missione invisibili missum fuisse et inhabitasse sanctis veteris Testamento (1). Pariter verum est, gratiam in veteri Testamento veluti praerogatam ante pretium actu persolutum et ante meritum completum sacrificio crucis generatim loquendo fuisse parciorem et minus universalem quam post meritum iam actu completum; adeoque etiam universum loquendo potest dici communicatio et inhabitatio Spiritus Sancti in veteri Testamento pro mensura donorum gratiae fuisse gradu inferiori quam in novo Testamento. Nominatio utique non fuit ibi missio et inhabitatio Spiritus Sancti per regenerationem et consecrationem sacramentali gratia ex opere operato. At non possumus concedere, discrimen in hoc esse, quod in veteri Testamento soli effectus Spi-

(1) « Namvis nec lex per Moysen data poterit a quoquam homine regnum mortis auferre, erant tamen et legis tempore homines Dei, non sub lege terrente, convincte, puniente, sed sub gratia delectante, sanante, liberante. Erant qui dicarent... cor mundum crea in me Deus et Spiritum rectum innova in visceribus meis, et Spiritu principaliter confirmata me, et Spiritum Sanctum tunc me auferas a me... Negne enim qui nobis ista fidelis dilectione prophetare poterunt, eorum ipsi participes non fuerint... et illi per gratiam D. N. Iesu Christi salvi facti sunt non per legem Moysi, per quam non sanatio sed cognitio est facta peccati. Nunc autem sine lege instituta Dei manifestata est. Si ergo nunc manifestata est, etiam tunc erat, sed occulta » Aug. de peccat. orig. contr. Pelag. n. 29.

ritus Sancti fuerint in sanctis, non autem ipsa persona seu οὐσιῶς ipse Spiritus Sanctus eis fuerit coniunctus, sicut inhabitat in sanctis novi Testamenti.

Petavius l. VIII. c. 7. n. 1-11 conatur persuadere, ex sententia vix non universalis ss. Patrum discrimen hoc esse, quod « ante Christi adventum et obitum in sanctis fuerit Spiritus Sanctus κατ' ἐνεργίαν i. e. operatione tenus, deinceps autem οὐσιῶς i. e. substantialiter. » Hinc ex illa sua opinione superius commemorata, quod non gratia creata sed substantia Spiritus Sancti nobis coniuncta sit formalis causa filiationis adoptivae, ulterius censem, iuxta doctrinam Patrum sanctorum veteris Testamenti non fuisse filios Dei adoptivos. Quae sane omnia valde difficultia videntur.

Profecto si sermo sit de communi sententi Patrum, nec Petavius nec quisquam alius demonstraverit, eos agnoscisse aliud reale discrimen inter inhabitationem in sanctis veteris ac novi Testimenti praeter illud, quod diximus, secundum diversitatem graduum et secundum proprietates ac mensuram donorum. « Cum in die Pentecostes discipulos Domini Spiritus Sanctus implevit (utique οὐσιῶς; iuxta expressionem Petavii), non fuit inchoatio muneris sed adiectionis largitatis; quoniam et patriarchae et prophetae et sacerdotes omnesque sancti qui prioribus fuerere temporibus, eiusdem sunt Spiritus Sancti sanctificatione vegetati.... ut eadem semper fuerit virtus charismatum, quamvis non eadem semper fuerit mensura donorum » s. Leo M. serm. II. de Pentec. c. 3. Quaerit Augustinus, quomodo sit intelligendum, quod dicitur Io. VII. 39: Spiritus nondum erat datus, quia Jesus nondum erat glorificatus? « Quomodo intelligitur, nisi quia certa illa Spiritus Sancti datio vel missio post clarificationem Christi futura erat, qualis numquam antea fuerat? Neque enim antea nulla erat, sed talis non fuerat. Si enim antea Spiritus Sanctus non dabatur, quo impleti locuti sunt prophetae?... cum et de Iohanne Baptista dictum sit: Spiritu Sancto repletus inde ab utero matris suae; et Spiritu repletus Zacharias pater eius invenitur... et Spiritu Sancto Maria... Spiritu Sancto Simeon et Anna. » Dicetne Petavius, in his omnibus non

ipsam intelligi personam sed solum effectum Spiritus Sancti, et in die Pentecostes primum missam fuisse tandem ipsam personam? At Augustinus nihil novit de hoc discrimine, sed memorat unice diversitatem donorum: « illa datio vel donatio vel missio Spiritus Sancti (comparata ergo cum donationibus vel donationibus vel missionibus Spiritus Sancti, quae etiam antea erant) habitura erat quandam proprietatem suam in ipso adventu, qualis antea numquam fuit; namque enim legimus linguis, quas non noverant, homines locutes veniente se in Spiritu Sancto, sicut tunc factum est » Aug. Trin. IV. n. 29. Vide Athanas. contra Arian. or. IV. al. V. n. 29. (quem citat ipse Petav. n. 9. et frustra connotat alio sensu explicare); Hieronym. ad Hedib. q. 9. etc.

Ex Patribus quorun testimonii Petavius nititur, Athanasius or. 2. contr. Arian. (in ed. Maurina or. I. n. 47. 50. T. I. p. 451. 455.); Chrysostomus in Act. hom. 4. n. 2.; in Rom. hom. 14. n. 2. 3.; Augustinus in Ps. 81. n. 1.; serm. de tempore 126. 182. 185. (qui ceterum sermones omnes nunc ut spuri in appendicem reieci sunt) nihil omnino aliud dicunt, quam quod Spiritum Sanctum non potuimus recipere nisi per merita Iesu Christi, quod Apostoli abundanter communicatus est quam prophetis, quod filiatio adoptiva non pertinet ad synagogam, ad populum Iudaicum ex vi scilicet legi veteris, sed ad gratiam novi Testamenti, quae vero ipsa gratia tempore veteris Testimenti non debeat. Gregorius Naz. or. 41. al. 44. n. 11. nequam a disserte praedicat, « quod Petavius ait, ante Christum Spiritum Sanctum « operatione tenus, nunc vero οὐσιῶς; i. e. substantialiter » communicatum esse. Sed verba Gregorii haec sunt. « Spiritus Sanctus semper quidem erat et est et erit... Erat igitur semper participatus non participans, perficiens non ab alio perfectus, replens non repletus, sanctificans non sanctificatus, deficiens non deificatus (1), ipse semper unum et secum et cum iis, quibus connumeratur (cum Patre et Filio)... bonitas ipsa et fons bonitatis, Spiritus rectus, principalis (Ps. 50.)... gratias

(1) Ην οὖν ἡ μετάληπτον οὐ μεταληπτικόν, τελεῖον οὐ τελείουμενον, πλήρουν οὐ πληρουμένον, ἀράζον οὐχ ἀράζουμενον, θείουν οὐ θείουμενον.

dividens, *Spiritus adoptionis*, veritatis, sapientiae, intellectus, scientiae, pietatis, consilii, fortitudinis, timoris, quemadmodum numerantur (Is. XI. 12)... Hic prius quidem operabatur (*ἐνηργεῖ*) in angelicis et coelestibus virtutibus, et quotquot sunt primae post Deum et penes Deum; non enim aliunde eis est perfectio et illuminatio et ad malitiam difficile aut impossibilis mutatio, *quam a Spiritu Sancto*; deinde in patriarchis et prophetis, quorum alii Deum viderunt in imaginibus aut cognoverunt, alii et futura praescierunt in mente sua signati *Spiritu Sancto* (1)... postea in Christi discipulis, Christum enim praetermitto cui aderat non ut operans (*οὐχ οἰκεπόντας*) sed ut aequaliter concomitans; atque in his (discipulis Christi) tripliciter, quantum capere poterant, et secundum tria tempora. » Distinguit deinde tempus ante passionem Domini, ubi Spiritus aderat Apostolis ad morbos et daemonespellendos; post mortem et resurrectionem, quando Christus insufflavit Apostolis dicens: accipite Spiritum Sanctum; demum tertio *z* est hodierna divisio ignearum linguarum (hac scilicet die Pentecostes, quando orationem habuit Gregorius), quam celebramus. Primum obscure, secundo expressius, hodie vero perfectius non amplius operatione praesens sicut prius (in morbis sanandis, et in sufflatione Christi); sed substantialiter, *ut quis dicere posset, advenit et conversatur*. Decebat enim, postquam Filius corporaliter nosciscum versatus est, etiam illum (Spiritum) apparere corporaliter» (2). Profecto Nazianzenus nihil dicit de diverso modo sanctificationis per Spiritum Sanctum in veteri et in novo Testamento; immo indicat, hunc modum fuisse semper eundem per participationem Spiritus Sancti; eiusdem Spiritus operationem fuisse in angelis, patriarchis veteris Testamenti, et in Apostolis. Tum declarat differentiam non inter communicationes in veteri et in novo Testamento, sed inter duas priores communicationes Apostolis factas ad da-

(1) Τυπουμένως τῷ πνεύματι τῷ ἁγίου νεκρών.

(2) Το δὲ νον τελεστέρον, οὐκ ἔτι ἐνεργεῖ πάρον ὡς προτερον, φέσινδος δε, ὃς αν εἴποι τις, συγγνωμένον τε και συμπλοίτευμένον. ἕπεται γαρ, μίον σωματικος ἡμιν ὄμιλοςσαντος, και λόγο φανηναι σωματικος.

mones expellendos et ad remittenda peccata; atque inter tertiam in die Pentecostes. Prioress dicit fuisse huismodi ut Spiritus adfuerit operatione, altera ut *quodammodo οὐσιῶν*; advenierit et conversatus sit cum Apostolis; hoc autem declarat sibi velle, quod Spiritus Sanctus in die Pentecostes *πορεύεται* i. e. corporali specie et visibili missione advenierit. Distinguit ergo inter missionem solis effectibus subsequentibus manifestatam, et missionem visiblem in linguis ignitis. Quae omnia certe nihil pertinent ad negationem inhabitationis Spiritus Sancti in iustis veteris Testamenti.

Rupertum Abbatem saeculi XII., cuius verba citat Petavius ex I. I. cc. 11. 18. 19.; l. II. c. 6. de glorificatione Trinitatis processus Sancti Spiritus (Opp. T. III.), possemus transmittere; quomodoque enim intelligatur, numquam ex eo demonstrabitur, eam quam impugnamus, fuisse sententiam ss. Patrum. Ceterum videamus, quid tandem ille doceat. Triplicem ait esse Spiritus Sancti processionem ad extra, ad creationem, ad charismata gratis data nominatio ad prophetiam, ad remissionem peccatorum. » Ante adventum Filii Dei dabatur quidem in divisionem gratiarum (prophetiae etc.), sed non etiam in remissionem peccatorum. » Quomodo iam id intelligitur? Profecto enim evidenter falsum est, in veteri Testamento peccata nulla fuisse remissa, aut non fuisse remissa per gratiam Spiritus Sancti. Sensus Ruperti colligitur ex tribus, quae ibidem docet. a) *Sine Spiritu Sancto dato nullus umquam hominum salvari potuit aut poterit* » c. 18. Tunc b) non solum hominibus viventibus in novo Testamento sed etiam iustis defunctis in veteri Testamento Spiritus in remissionem peccatorum dabatur completa demum passione Christi. » Cum Christus dicit: si enim non abierto, Paracletus non veniet ad vos, sic intelligi vult, ac si dixisset: *si enim per passionem mortis non transiero ex hoc mundo*, neque vobis, neque antiquioribus, neque venturis post vos dabitur Spiritus Sanctus secundum hoc datum, quod est peccatorum remissio » c. 19. Denique c) hanc donationem Spiritus Sancti propriam novi Testamenti quae est in re-

missionem peccatorum, probat ex verbis Christi: « postquam abiit, rediens et stans in medio discipulorum suorum insufflans et dicens: accipite Spiritum Sanctum, statim subiunxit: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis » c. 19. Rupertus itaque non dicit in veteri Testamento nemini culpam fuisse remissam, vel id factum esse aliter quam a dato Spiritu Sancto, sed dicit contrarium. At post meritum Christi actu completum Spiritus Sanctus datur in remissionem peccatorum dupli modo, quo antea non dabatur; primo in remissionem omnium privationum boni et poenarum, quae consequebantur ex peccato; sic non dabatur nisi post completam Christi passionem ac mortem etiam instis antiquioribus, qui eo usque exulabant a patria beatae visionis Dei cf. S. Th. I. dist. 15. q. 5. a. 2. ad 2. Deinde datur Spiritus Sanctus in novo Testamento Apostolis et successoribus ad potestatem remittendi peccata, aedique in remissionem peccatorum velut activam. Haec vero quid ad rem, de qua agimus?

Ex omnibus a Petavio allatis Patribus remanet unus s. Cyrilus in Io. T. IV. p. 474. 475.; Thesaur. T. V. P. I. p. 104–106. Fatoeū unicum Cyrilum, si seorsum absque prudenti collatione legatur et aliqua eius verba pressius accipiuntur, videri id dicere, quod Petavius velut communem Patrum sententiam urget. Nihilominus ex canonie hermeneutico alibi a nobis demonstrato (Tract. de Tradit. th. XV.), ut Patres non facile interpretetur in sensum a doctrina communii alienum, penitus inspicendum est s. Doctoris contextus; praesertim cum, si singula verba ll. cc. nimis prementur, sensus sequeretur non parum absurdus. Contextus hic est. « Postquam ex humanitate affugit et avolavit Spiritus Sanctus (corrupta natura per peccatum primi parentis), qui nos ad divinum characterem conformare ac servare poterat, rursus hunc nobis Salvator elargitur in primitivam illam restituens dignitatem, et in suam ipsius imaginem transformans (ἀνατεττώσις σίκουρ την ἐνυπόν) ... Sed si ita res habet, quomodo erat in prophetis? Consideramus ergo, in ss. prophetis uberen quandam velut irradiationem et praelustrationem Spiritus fuisse, quae de-

ducere posset ad futurorum comprehensionem et occultorum notitiam; in iis autem, qui in Christum credunt, non simpliciter illustrationem, quae sit a Spiritu, sed ipsum Spiritum inhabitare et hospitari confidimus. Unde iure Dei templa dicimur, licet nullus umquam ss. prophetarum templum Dei appellatus sit. Evidenter hic statuit discrimen inter inhabitationem Spiritus Sancti in fidelibus novi Testamenti et inter irradiationem in sanctis prophetis veteris Testamenti. Hoe autem magis urget et confirmat comparatione fidelium baptismō Christi regeneratorum cum Ioanne Baptista ex verbis Christi: « non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista, qui autem minor est in regno coelorum, maior est illo » Matth. XI. 11. Regnum coelorum, inquit, est donatio Spiritus Sancti iuxta illud: regnum coelorum intra vos est; inhabitat enim per fidem in nobis Spiritus. Unde quamvis perfectione iustitiae non esset inter natos mulierum maior Ioanne, tamen ipsi deerat certus aliquis modus sanctitatis, qui est per regenerationem ex aqua et Spiritu Sancto; et catenus minor inter baptizatos et per lavacrum regenerationis ex Deo natos maior est Ioanne nato ex muliere. « Magnus erat revera beatus Baptista in omni virtute praestantissimus ad ipsos usque fines, ut nihil esset amplius, pertingens iustitiae, quae in nobis est; sed cum ita se haberet, tamen rogabat Christum dicens: ego a te debeo (χρείαν ἔχω) baptizari, et tu venis ad me? Vides, quomodo licet perfectus, quantum in hominē et in natos mulierum cadebat, rogat recreari (ἀνατεττόμαι) quodam modo et regenerari per Spiritum Sanctum? Vides, ut profitetur in regeneratis maius aliquid, cum hoc adhuc se indigere ait... Maiorem igitur etiam ipso Ioanne Christus ait esse minimum regni coelorum, hoc est, et recentis baptizatum nondum vero operibus praestantem, secundum hoc solum quatenus beatus Baptista erat natus ex muliere, hic vero ex Deo natus est iuxta Scripturam, et divinae naturae factus est consors inhabitantem habens in se Spiritum Sanctum, et appellatus templum Dei... Cum ergo divinus Evangelista nobis ait: nondum enim erat Spiritus (datus), quia Iesus nondum erat

glorificatus (Io. VII. 37), integrum et numeris omnibus perfectam inhabitacionem Spiritus Sancti in hominibus (1) eum significare colligamus. Ita in Io. I. c. et iisdem sententias in Thesaur. I. c.

Animadvertisimus sequentia. a) Nullibi Cyrillus dicit, in veteri Testamento non inhabitasse ipsum Spiritum Sanctum in sanctificatis.

Immo b) in his ipsis locis docet contrarium. « Cum Baptista *Spiritus Sancti particeps esset* (πνευματος ἡγιον μετρογενος ων) et gratia prophetica repletus inde ab utero matris suae.... satagabat suos discipulos confirmare fide in Christum Salvatorem » Thesaur. p. 102. « Facile intellecta est, regnum coelorum *priscis etiam patribus paratum fuisse utpote conformibus imaginis Filii sui* (Rom. VIII. 29.), atque ideo a Deo et Patre praecognitis » ibid. p. 106. Pariter inhabitacionem Spiritus et transformationem per Spiritum probat simul ex 1. Reg. X. 6.: « insiliet in te Spiritus Domini et mutaberis in virum alium », quod pertinet ad vetus Testamentum, et in eodem contextu ex 2. Cor. III. 18.: « in eandem imaginem transformamur tamquam a Domini Spiritu », quod dictum est pro novo Testamento. Cyr. in Io. p. 919. 920.

Iam vero conformatitatem ad imaginem Filii, qualis nominatur Rom. VIII. 29., Cyrillus non agnoscit aliam nisi per inhabitantem Spiritum Sanctum; immo censem *imaginem Filii* ab Apostolo nominatam ipsum esse Spiritum Sanctum, atque ita Spiritu Sancto inhabitante iustos veluti imprimente sigillo conformari Christo. « Similitudo pura et naturalis Filii est Spiritus, ad quem etiam nos configurati per sanctificationem, ad ipsam Dei formam configuramur... Quod autem similitudo vera Filii est Spiritus, audi Paulum scribentem: quos praescivit et praedestinavit *conformes fieri imaginis Filii sui* (Rom. VIII. 29.) » Dialog. VII. T. V. p. 639. Vide reliqua a nobis descripta (supra p. 633.sq.). Certe igitur Cyrillus sensit, ipsum Spiritum Sanctum in

(1) Την διαστηματικην και διαδικλησην κατοικησην ειναι ανθρωπος του άγιου πνευματος.

patriarchis et prophetis et in Ioanne Baptista ad sanctificationem et impressionem imaginis Filii inhabitasse.

Nihilominus c) Cyrus agnoscit specialem missionem et inhabitacionem Spiritus Sancti per regenerationem et consecrationem fidelium in baptismo, de qua paulo ante diximus, et secundum hanc specialem consecrationem putat solos sanctos novi Testamenti appellari templum Dei. Unde in comparatione istorum veteris Testamenti et regeneratorum baptismo in novo Testamento Cyrus non simpliciter negat Spiritus Sancti personam inhabitasse iustis veteribus, nec simpliciter negat eis dignitatem filiorum adoptionis; sed tamen agnoscit in regeneratione per baptismum Christi specialem dignitatem gratiae et specialem titulum ad illam inhabitacionem et adoptionem. Quod tandem revocatur ad distinctionem inhabitacionis secundum diversos gradus, et pro diversa non solum mensura sed etiam proprietate gratiarum ac donorum; non vero pertinet ad statuendum discri-
men coniunctionis per solam operationem pro tempore veteris Testamenti, et inhabitacionis secundum substantiam pro economia novi Testamenti. Cf. S. Th. I. dist. 15. q. 5. a. 2.

GRATIA DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
ET CHARITAS DEI ET COMMUNICATIO SANCTI SPIRITUS
SIT CUM OMNIBUS NOBIS. AMEN.